

KONSERVATUVAR EĞİTİMİNDE AVRUPA YÜKSEKÖĞRETİM POLİTİKALARINA UYUM SÜRECİNE YÖNELİK UYGULAMALARA İLİŞKİN ÖĞRENCİ VE ÖĞRETİM ELEMANI GÖRÜŞLERİ

Yrd. Doç. Dr. İlker Kömürcü
Bülent Ecevit Üniversitesi
ilkerkomurcu@gmail.com

Özet

Bu araştırma, Avrupa Yükseköğretim Alanı'na uyum süreci ile birlikte yapılmak istenen değişim ve dönüşüm unsurlarını, öğrenci ve öğretim elemanı görüşleri çerçevesinde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu değişim ve dönüşüm unsurlarının konservatuvar eğitiminin reel faaliyet alanlarını nasıl etkilediği, bu etkilerin olumlu ve olumsuz yönleri, konservatuvar eğitiminin Avrupa Yükseköğretim Alanına uyum sağlarken göz önünde bulundurması gereken hususlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma, Avrupa Yüksek Öğrenim Alanı'na uyum sürecinde düzenlenen belgelerdeki verilerin ve uygulamalar ilişkin görüşlerin toplandığı, düzenlendiği nitel ve tanımlayıcı bir araştırmadır. Kuramsal ve kavramsal çerçevede yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış, 15 öğrenci ve 15 öğretim elemanından oluşan çalışma grubu ile görüşülmüştür. Görüşme sonuçları tema ve kategoriler çerçevesinde analiz edilmiş ve sonuçlar konservatuvarların öğretim faaliyetleri bağlamında değerlendirilerek yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda konservatuvarların eğitim-öğretim faaliyetlerine Avrupa yükseköğretim politikalarının etkisi ortaya konmaya çalışılmış aynı zamanda sürecin olumlu ve olumsuz yönleri tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Eğitim Politikaları, Avrupa Yükseköğretim Alanı, Konservatuvar Eğitimi.

STUDENT AND TEACHING ELEMENTARY VIEWS ON APPLICATIONS FOR ADAPTATION IN EUROPEAN HIGHER EDUCATION POLICIES IN CONSERVATORY EDUCATION

Abstract

This research aims to reveal the elements of change and transformation to be made together with the European Higher Education Area in the context of the adaptation process, in the context of the views of students and teaching staff. It has been tried to determine how these changes and transformations affect the real areas of conservatory education, the positive and negative aspects of these influences, and the points that conservator education should consider when adapting to the European Higher Education Area. The study is a qualitative and descriptive research, in which the data and views contained in the documents emerging from the process of adaptation to the European Higher Education Area were thematically assembled and arranged. Semi-structured interview form prepared in theoretical and conceptual framework and discussed with a working group of 15 students and 15 lecturers. The results of the interviews were analyzed within the framework of the themes and categories and the results were evaluated and interpreted in the context of the educational activities of the conservatories. As a result of the research, the effects of the European higher education policies on the educational activities of the conservatories were tried to be revealed and at the same time the positive and negative aspects of the process were discussed.

Keywords: Education Policies, European Higher Education Area, Conservatory Education.

GİRİŞ

Eğitim, kendini sürekli yenileyen, gelişen ve dönüşen bir süreçtir. Bu süreç çok yönlü ve çok boyutludur. Bu nedenle eğitim sistemleri oluşurken birçok faktör etki etmekle birlikte, bu dinamiklerin

sürece etkileri ve toplumsal beklentiler eğitim politikalarının oluşmasında rol oynamaktadır. Eğitim politikası eğitim örgütlerinin alınacak kararlara, yapılacak uygulamalara yön vermek amacıyla konulmuş ilkeleri kapsamaktadır (Bursaliöğlü, 1987). Bu ilkeler aynı zamanda izlenecek yol, yöntem ve uygulamaları da içermektedir (Alkan, 1993).

Avrupa Birliği'nin oluşması ile birlikte Avrupa'daki yükseköğretim alanı genişlemeye başlamış ve farklı eğitim sistemleri olan yükseköğretim kurumlarının birbirleri ile etkileşimi artmaya başlamıştır. Avrupa Birliği'ne bağlı kurumlar tarafından eğitim alanında iş birliği ve uyum sağlanmasına yönelik alınan kararlara belirlenen temel yönelimler Avrupa eğitim politikalarını belirlemiştir. Gerek ekonomik, gerek sosyal, gerek kültürel, gerekse eğitim alanında artan etkileşimin bir sonucu olarak, 1998 yılında ortak bir yükseköğretim alanı oluşturmayı amaçlayan Bologna süreci başlatılmıştır. Süreç, Bologna'da bakanlar düzeyinde imzalanan bir protokolle başlamış olup devletleri ya da hükümetleri bağlayıcı uluslararası anlaşmalara dayanmamaktadır. Süreç tamamen her ülkenin özgür iradeleri ile katıldıkları bir oluşumdur ve ülkeler Bologna Süreci'nin öngördüğü hedefleri kabul edip etmeme hakkına sahiptirler. Türkiye'nin 2001 Prag Bildirgesi ile resmen katılmaya başladığı Bologna Sürecine (2015 yılında Belarus'un da sürece dahil olması ile) 2017 yılı itibarıyla 48 ülke katılmaktadır. Bologna süreci, üye ülkelere yaptırım getirmemekle birlikte, ortak ilkelerin ve uygulamaların benimsenmesi desteklenmektedir.

Bologna Süreci, "Avrupa Yükseköğretim Alanı (European Higher Education Area, EHEA)" yaratmayı hedefleyen bir reform sürecidir. Avrupa Yükseköğretim Alanı, alanda faaliyet gösteren yükseköğretim kurumlarının birbirleri ile uyum içinde hareket etmesi amacıyla benzer eğitim sistemine ve optimum standartlara sahip olmasını hedefleyen bir reform sürecidir. Tuzcu (2002), Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın bir bütünleştirmeden ziyade uyumlaştırma süreci olduğunu belirtmektedir. Gültekin ve Anagün (2006) de sürecin temel yaklaşımının, ülkelerin eğitim süreçlerini Avrupa eğitim politikalarının temel ilkeleri ile çelişmeyecek şekilde düzenlenmesi olduğunu belirtmektedir.

Kolay anlaşılır ve birbirleriyle karşılaştırılabilir yükseköğretim diploma ve/veya dereceleri oluşturmak, bu amaçla diploma eki uygulamasının geliştirilmesi, yükseköğretimde lisans ve yüksek lisans olmak üzere iki aşamalı derece sistemine geçmek, Avrupa Kredi Transfer Sistemini (European Credit Transfer System, ECTS) uygulamak, öğrencilerin ve öğretim görevlilerinin hareketliliğini sağlamak ve yaygınlaştırmak, yükseköğretimde kalite güvencesi sistemleri ağını oluşturmak ve yaygınlaştırmak, yükseköğretimde Avrupa boyutunu geliştirmek Bologna bildirgesinde yer alan temel hedeflerdir (Eurydice, 2010). Daha sonra Prag bildirgesinde öğrencilerin ve yükseköğretim kurumlarının sürece aktif katılımlarının sağlanması, EHEA'nın cazip hale getirilmesi, yaşam boyu öğrenmenin teşvik edilmesi olmak üzere üç hedef daha eklenmiştir (Eurydice, 2010). 2005 yılında Norveç'te yapılan konferansta eğitim alanında belirlenen dört ana başlık yükseköğretimde kalite güvencesi, yeterlilikler çerçevesi, esnek öğrenme ve ortak programlardır. Leuven deklarasyonunda belirlenen öncelikli alanlar ise yükseköğretim alanındaki öncelikler yaşam boyu öğrenme, eğitimde araştırma ve yenilik, uluslararasılaşma, öğrenci merkezli öğrenme, hareketlilik ve şeffaflıktır.

Ülkemizdeki yükseköğretim programları açısından bir değerlendirme yapıldığında Avrupa Yükseköğretim Alanı'na uyum süreci ile ilgili yapılması planlanan değişimler yükseköğretim programlarının ihtiyaçları ya da talepleri doğrultusunda gelişim göstermemiştir. Yapılan değişikliklerin birçoğu yükseköğretim politikalarının bir sonucu olarak ön kabul görmüş anlaşmalar ya da üst kurullarda alınmış kararlara gerçekleşmiştir. Yapılan anlaşmalar ve alınan kararlar çerçevesinde uygulama süreçlerindeki zaman sınırlaması ve değişikliklerin merkezi mekanizmalar tarafından talep edilmesi sebebiyle dönüşüm unsurlarının fiilen yürütülmekte olan programlara uyumu ve adaptasyonu bir refleks olarak gerçekleştirilmiştir.

Yükseköğretim alanında Avrupa yükseköğretim politikalarının gerekliliklerine ilişkin farkındalık oluşturmaya yönelik çalışmaların bulunmasında karşın ortaya çıkan hızlı değişim ve dönüşümün kamuoyunda ve akademik camiada yeterince tartışılmadığı ve sürecin eğitim-öğretim faaliyetlerine etkisinin kurumlar tarafından yeterince değerlendirilemediği görülmektedir.

Bu araştırma, Avrupa Yükseköğretim Alanı'na uyum süreci ile birlikte yapılmak istenen değişim ve dönüşüm unsurlarının konservatuvar eğitiminin reel faaliyet alanlarını nasıl etkilediğini, bu etkilerin olumlu ve olumsuz yönlerini, konservatuvar eğitiminin Avrupa Yükseköğretim Alanı'na uyum sağlarken göz önünde bulundurması gereken hususları öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri bağlamında ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırma Problemi

Konservatuvar eğitiminde Avrupa yükseköğretim politikalarına uyum sürecine yönelik uygulamalara ilişkin öğrenci ve öğretim elemanı görüşleri nedir?

Araştırma Soruları

1. Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarında öğrenim gören öğrenci ve öğretim elemanlarının konservatuvar eğitiminde yeterliliklere ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarında öğrenim gören öğrenci ve öğretim elemanlarının konservatuvar eğitiminde AKTS'ye ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarında öğrenim gören öğrenci ve öğretim elemanlarının konservatuvar eğitiminde öğrenci merkezli eğitime ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarında öğrenim gören öğrenci ve öğretim elemanlarının konservatuvar eğitiminde hareketliliğe ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarında öğrenim gören öğrenci ve öğretim elemanlarının konservatuvar eğitiminde diploma ekine ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarında öğrenim gören öğrenci ve öğretim elemanlarının konservatuvar eğitiminde yaşam boyu öğrenmeye ilişkin görüşleri nelerdir?
7. Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarında öğrenim gören öğrenci ve öğretim elemanlarının konservatuvar eğitiminde kaliteye ilişkin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Çalışma, nitel ve betimsel bir araştırma olup, araştırma kapsamında Avrupa Yükseköğretim Alanı'na uyum sürecinde ortaya çıkan dokümanlarda yer alan veriler ile öğrenci ve öğretim elemanı görüşleri, temalar ve kategoriler çerçevesinde bir araya getirilmiş ve düzenlenmiştir. Bu çalışmada konservatuvar öğretmenleri ve öğrencilerinin Avrupa Yükseköğretim Alanı'na uyum sürecinde karşılaştıkları uygulamalara ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Tavşancıl ve Aslan (2001) içerik analizini sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır. İçerik analizi, eldeki bilgilerin temel içeriklerinin ve içerdikleri mesajların özetlenmesi ve belirtilmesi işlemidir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007). İçerik analizi, sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılmakta olup konuşma, mektup, gazete gibi belgelerin içindeki belirli tema ve kavramların sistematik biçimde ortaya çıkarılmasına yönelik uygulanmaktadır. Bu çalışmada görüşme yoluyla elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle incelenmiş, tema ve kategoriler ortaya çıkarılmıştır. Bu tema ve kategoriler kodlanarak öğrenci ve öğretim elemanı görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Yıldırım ve Şimşek de (2006) içerik analizinde, toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerektiğini belirtmektedir.

Bu çalışmada, kavramsal çerçeve ve görüşme formlarından elde edilen dokümanlardan elde edilen veriler işlenerek bu veriler kodlanmış, kodlanan verilerin ana temaları belirlenmiş, kodlar ve temalar çerçevesinde bulgular ortaya konularak yorumlanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 öğretim yılında Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarında öğrenim gören toplam 15 öğrenci ve 15 öğretim elemanı oluşturmaktadır. Araştırma grubunu oluşturan kişiler seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Örneklem belirlenmesinde cinsiyet ya da sınıf ayırımı yapılmamıştır.

Verilerin Toplanması

Konservatuvar öğrenci ve öğretim elemanlarının Konservatuvar eğitiminde Avrupa yükseköğretim politikalarına uyum sürecine yönelik uygulamalara ilişkin düşüncelerini ayrıntılı bir şekilde öğrenebilmek için görüşme tekniği kullanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Anketlere verecek yanıtları olmayan ya da bir dizi soruya yanıt vermeyi çekici bulmayan, sözel olarak kendini ifade etmekte yazıyla ifadeye oranla daha başarılı kişilerden görüşme yoluyla daha kolay ve doğru bilgi sağlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Görüşme sorularını cevaplayan kişilerin herhangi birine danışmadan tek başlarına yanıt vermeleri, cevaplarda bireyselliğin korunması açısından önemlidir. Bu da veri kaynağının teyit edilmesini sağlar ve anket yoluyla elde edilen verilere göre geçerliği daha yüksektir (Karasar, 1999). Aynı zamanda form ya da anketlere yansımayan ipuçları da görüşme sırasında edinilebilir (Pişkin ve Öner, 1999).

Görüşme formu, ilgili alan yazın taramasına ve kavramsal çerçeveye bağlı olarak araştırmacı tarafından hazırlanmış olup amaca uygunluğu ve yapılabirliğinin tespit edilmesi amacıyla uzman görüşüne sunulmuş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu 14 maddeden oluşmuş, öğrenci ve öğretim elemanlarının eğitim süreçlerinde Avrupa yükseköğretim politikalarına uyum sürecine yönelik uygulamalar hakkındaki görüşlerini mümkün olduğu kadar açık ve net bir biçimde tanımlayabilecek nitelikte olmasına dikkat edilmiştir. Hazırlanan form öncelikle ön uygulamaya tabi tutulmuş ve herhangi bir sorunla karşılaşmamıştır. Elde edilen bulguların görüşme formuna temel oluşturan kavramsal çerçeve ile ilişkisine dikkat edilmiştir.

Görüşme yapılan her kişiye aynı sorular aynı sözcüklerle ve aynı tonlamada sorulmuştur. Veri kaybının oluşmaması amacıyla görüşmeler ses ve video kaydına alınarak öğrenci ve öğretim elemanlarının Avrupa yükseköğretim politikaları bağlamında eğitim süreçlerini etkileyen uygulamalara ilişkin görüşleri alınmıştır.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Araştırmada görüşmeden elde edilen verilerin çözümünde nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin içerik analizi ile temalar ve belirli kategorilere göre kodlar ortaya çıkarılmıştır. Görüşme kayıtları yazılı hale getirilerek görüşme sorularını temel alan kodlama anahtarı oluşturulmuştur. Görüşmecilerin görüşleri, kodlama anahtarında uygun bulunan seçeneklere işaretlenmiştir. Ses ve/veya video kaydı altına alınan görüşmeler metinleştirilerek analiz birimleri oluşturulmuştur. Veriler amaca uygun şekilde kısa ve açık biçimde kodlanmıştır. Benzer kodlar bir araya getirilerek araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturan temalar oluşturulmuştur. İçerik analizi sonucunda belirli kategorilere göre ortaya çıkan kod listesi ve temalar bulgular halinde tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

Yapılan içerik analizinde güvenilirliğin sağlanabilmesi amacıyla seçkisiz olarak üç görüşme formu tespit edilerek çoğaltılmış, bu görüşme verilerini araştırmacının yanı sıra iki uzman daha kodlamıştır. Görüşmelerin kodlama anahtarının tutarlılığının tespit edilmesi için her soru kodlayıcılar tarafından kodlama anahtarına kodlanmıştır. Kodlama sonucunda kodlayıcıların uydukları ve uyuşmadıkları kategoriler belirlenmiştir. Kodlayıcıların görüş birliğinde olduğu kategoriler "uyuşulan", görüş birliğinde olmadığı kategoriler "uyuşulmayan" olarak belirlenmiştir. Araştırmanın içerik analizinin güvenilirliğinin tespit edilmesi amacıyla Güvenirlilik= (uyuşulan kategori sayısı) / (tüm uyuşulan ve uyuşulmayan kategorilerin sayısı) formülü kullanılmıştır (Miles ve Huberman, 1994: 64 ve Keeves ve Sowden 1994: 1469). Keeves ve Sowden'a göre (1994) güvenilirlik hesaplaması sonucunda uyuşum yüzdesinin %80 olması araştırmanın güvenilirliği için yeterlidir. Yıldırım ve Şimşek (2006) ise %70 uyuşum yüzdesinin yeterli olduğunu belirtmektedir.

Bu araştırmada yukarıda belirtilen formül kullanılarak yapılan kodlamalardaki uyuşum yüzdesi her soru için %80'nin üzerinde çıkmış, araştırmanın genel uyuşum düzeyi 0.91 olarak hesaplanmıştır. Bu verilerin araştırmanın güvenilirliği için yeterli olduğu düşünülmektedir. Verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan tema ve alt temalar Tablo 1 ve Tablo 2'de görülmektedir.

BULGULAR

Araştırmanın amacı doğrultusunda, konservatuvar eğitimi süreçlerinde Avrupa Yükseköğretim Alanına uyum sürecine yönelik uygulamalara ilişkin öğrenci ve öğretim elemanı görüşleri incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda gözlem ve görüşme verilerinin analiz edilmesiyle elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Öğretmen ve öğrencilerle yapılan görüşme verilerinin analizi sonucu kodlanarak elde edilen bulgular temalar altında toplanmıştır. Buna göre araştırmada elde edilen bulgulara ilişkin temalar "Yeterlilikler, AKTS, Öğrenci Merkezli Eğitim, Hareketlilik, Diploma Eki, Yaşam Boyu Öğrenme, Kalite Güvencesi" şeklinde sunulmuştur.

Tablo 1: Konservatuvar Eğitiminde Avrupa Yükseköğretim Politikalarına Uyum Sürecine Yönelik Uygulamalara İlişkin Öğrenci Görüşleri

	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10	Ö11	Ö12	Ö13	Ö14	Ö15	f
Yeterlilikler	Sanat alanı yeterlilikleri konservatuvarın eğitim alanları ile uyumludur.									X			X	X	X	4
	Sanat alanında tanımlanan yeterlilikler uygulanabilir değil.	X	X	X	X	X		X	X		X	X				9
	Bazı yeterlilikler konservatuvarların öğretim planında yok.							X		X				X		3
AKTS	Çalışma süresi ve Kredi/not ilişkisi uyumlu değildir.			X	X	X	X	X	X	X	X				X	10
	Derslerin AKTS değerleri uyumludur.	X	X									X	X	X		5
	AKTS konservatuvar eğitim sistemi için uygundur.	X	X	X	X	X					X	X	X			8
Öğrenci Merkezli Eğitim	Yeni öğrenme öğretme teknikleri uygulanıyor.	X			X	X						X				4
	Öğrenci bilgiye kendisi ulaşıyor.	X			X		X									3
	Öğrenciye bilgiyi öğretmen doğrudan veriyor.		X	X				X	X	X	X		X		X	9
	Geleneksel yöntemler kullanılıyor.								X		X		X	X	X	5
Hareketlilik	Öğrencilerin değişim programlarından yararlanabilecek düzeyde dil bilgisi bulunmamaktadır.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	15
	Farklı öğretmenlerle çalışmak faydalıdır.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			X	13
	Öğretmen değişikliğinin teknik zorlukları var, yararlı değil.						X	X	X				X			4
Diploma Eki	240 AKTS'ye uygun ders sayısı sanat alanının yeterliliklerini kazandırmak için yeterli değildir.					X	X	X				X			4	

	Diploma eki uluslararası tanınırlık ve denklik için mutlaka gereklidir.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	15
	8 dönemlik lisans eğitimi istihdam için yeterli değildir.												X				1
Yaşam Boyu Öğrenme	Yaşam boyu öğrenme yükseköğretimin finans kaynağına dönüşmüştür.													X	X	X	3
	Konservatuvar eğitiminde yaş sınırlaması olmalıdır.	X	X	X	X	X	X	X	X	X				X	X	X	13
	Uzaktan eğitim, ikinci öğretim, yaz okulu gibi uygulamalar konservatuvar eğitime uygun değildir.	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Kalite Güvencesi	Akreditasyon kuruluşları daha çok ticari amaçlıdır.												X				1
	Konservatuvarların akredite olması kaliteyi artırır.			X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X		11
	Akreditasyon konservatuvarları piyasa beklentilerine göre dönüştürür.																

Tablo 2: Konservatuvar Eğitiminde Avrupa Yükseköğretim Politikalarına Uyum Sürecine Yönelik Uygulamalara İlişkin Öğretim Elemanı Görüşleri

		Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10	Ö11	Ö12	Ö13	Ö14	Ö15	F
Yeterlilikler	Sanat alanı yeterlilikleri konservatuvarın eğitim alanları ile uyumludur.	X	X	X	X	X	X	X							X		8
	Sanat alanında tanımlanan yeterlilikler uygulanabilir değil.								X		X						2
	Bazı yeterlilikler konservatuvarların öğretim planında yok.	X			X	X					X		X	X			
AKTS	Çalışma süresi ve Kredi/not ilişkisi uyumlu değildir.	X		X			X	X	X	X	X	X		X	X	X	11
	Derslerin AKTS değerleri uyumludur.		X		X	X							X				4
	AKTS konservatuvar eğitim sistemi için uygundur.	X	X					X						X			4
Öğrenci Merkezli Eğitim	Yeni öğrenme öğretme teknikleri uygulanıyor.			X												X	2
	Öğrenci bilgiye kendisi ulaşıyor.									X				X			2
	Öğrenciye bilgiyi öğretmen doğrudan veriyor.	X	X		X	X	X	X	X		X	X	X		X		11

	Geleneksel yöntemler kullanılıyor.	X	X		X	X	X	X	X		X	X	X		X	11
Hareketlilik	Öğrencilerin değişim programlarından yararlanabilecek düzeyde dil bilgisi bulunmamaktadır.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	15
	Farklı öğretmenlerle çalışmak faydalıdır.	X	X	X	X	X	X	X	X			X	X	X	X	13
	Öğretmen değişikliğinin teknik zorlukları var, yararlı değil.										X	X				2
Diploma Eki	240 AKTS'ye uygun ders sayısı sanat alanının yeterliliklerini kazandırmak için yeterli değildir.	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X		12
	Diploma eki uluslararası tanınırlık ve denklik için mutlaka gereklidir.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	15
	8 dönemlik lisans eğitimi istihdam için yeterli değildir.	X	X		X	X			X				X			6
Yaşam Boyu Öğrenme	Yaşam boyu öğrenme yükseköğretimin finans kaynağına dönüşmüştür.											X				1
	Konservatuvar eğitiminde yaş sınırlaması olmalıdır.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	15
	Uzaktan eğitim, ikinci öğretim, yaz okulu gibi uygulamalar konservatuvar eğitimine uygun değildir.	X	X	X	X	X		X		X		X	X			9
Kalite Güvencesi	Akreditasyon kuruluşları daha çok ticari amaçlıdır.	X	X	X	X	X	X	X	X			X		X	X	11
	Konservatuvarların akredite olması kaliteyi artırır.	X	X		X	X		X		X			X			7
	Akreditasyon konservatuvarları piyasa beklentilerine göre dönüştürür.					X						X				2

Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarında Öğrenim Gören Öğrenci ve Öğretim Elemanlarının Konservatuvar Eğitiminde Yeterliliklere İlişkin Görüşleri

Öğretim elemanları ve öğrencilerden Avrupa Yükseköğretim Yeterlilikleri çerçevesinde hazırlanan Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi Sanat Alanı Yeterlilikleri ile konservatuvarların öğretim planları arasındaki ilişkinin boyutu ve derinliğine ilişkin görüşleri alınmıştır. Buna göre 4 öğrenci TYYÇ'de belirtilen yeterliliklerin konservatuvarın eğitim alanları ile uyumlu olduğunu belirtirken 9 öğrenci yeterlilikleri uygulanabilir bulmadıklarını belirtmiştir. Bunun gerekçesi olarak öğretim planlarındaki mesleki derslerin yoğunluğundan ve zaman sorunundan bahsetmişlerdir. Diğer yandan 3 öğrenci yeterlilikler çerçevesinde yere alan bazı maddelere ilişkin öğretim planında derslerin bulunmadığını belirtmiştir. Öğretim elemanlarının çoğunluğu TYYÇ'de belirtilen sanat alanı yeterliliklerinin konservatuvarın eğitim alanları ile uyumlu olduğunu belirtirken, 6 öğretim elemanı bazı

yeterliliklere ilişkin öğretim planlarında yeterince ders bulunmadığını, 2 öğretim elemanı ise yeterliliklerin uygulanabilir olmadığını belirtmişlerdir.

Kodlamalar, öğretim elemanı yeterliliği, AKTS sınırlaması, mesleki derslerin yoğunluğu gibi çeşitli nedenlerle TYYÇ ile konservatuvar eğitimi süreçleri arasındaki ilişkinin tam olarak kurulamadığı değerlendirilmektedir.

Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarında Öğrenim Gören Öğrenci ve Öğretim Elemanlarının Konservatuvar Eğitiminde AKTS'ye İlişkin Görüşleri

11 öğretim elemanı ve 10 öğrenci çalışma süresi AKTS hakkında görüş bildirmiş, çalışma süresi, kredi ve not ilişkisi arasında bir uyum bulunmadığını belirtmişlerdir. Sadece 4 öğretim elemanı ve 5 öğrenci derslerin AKTS değerlerinin çalışma süreleri ile uyumlu olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. 8 öğrenci AKTS'nin konservatuvar eğitimi için uygun olduğunu düşünürken 4 öğretim elemanı bu sistemi konservatuvarlar için uygun bulmaktadır. Kodlamalar sonucunda öğretim elemanları ve öğrencilerinin AKTS uygulamalarına ilişkin negatif tutumlarının daha yüksek olduğu ve konservatuvar eğitimi süreçlerinde AKTS uygulamasının gerektiği gibi yapılamadığı görülmektedir.

Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarında Öğrenim Gören Öğrenci ve Öğretim Elemanlarının Konservatuvar Eğitiminde Öğrenci Merkezli Eğitime İlişkin Görüşleri

Gerek öğretim elemanı gerekse öğrenci görüşlerine ilişkin kodlamalar incelendiğinde, konservatuvar eğitim süreçlerinde öğrenciye bilginin doğrudan aktarıldığı geleneksel eğitim yöntemlerinin kullanıldığı görüşünün daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre 15 öğrenciden 5'i öğrenci merkezli uygulamaların yapıldığına ilişkin görüş bildirirken, 10 öğrenci geleneksel yöntemlerin kullanıldığı yönünde görüş bildirmiştir. Öğretim elemanlarında bu oran 11'e 4 şeklindedir. Her iki çalışma grubunda da konservatuvar eğitiminde öğrenciye bilginin doğrudan aktarıldığı geleneksel öğretme yönteminin kullanıldığı görüşü baskındır.

Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarında Öğrenim Gören Öğrenci ve Öğretim Elemanlarının Konservatuvar Eğitiminde Hareketliliğe İlişkin Görüşleri

Araştırmaya katılan gruplarda yer alan öğrenci ve öğretim elemanlarının tamamı öğrencilerin değişim programlarından yararlanabilecek yabancı dil bilgisi yeterliliklerinin olmadığını yönünde görüş bildirmişlerdir. 13 öğrenci ve 13 öğretim elemanı öğrencilerin farklı öğretmenlerle çalışmaların yararlı olacağı yönünde görüş bildirirken, 4 öğrenci ve 2 öğretim elemanı farklı bir öğretmenle çalışmanın teknik zorlukları olacağı yönünde görüş bildirmiştir. Kodlamalar incelendiğinde gerek öğretim elemanları gerekse öğrencilerin değişim programlarını büyük ölçüde desteklediği ancak öğrencilerin dil yeterliliklerinin bu programlardan yararlanmak için yeterli olmadığı görülmektedir.

Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarında Öğrenim Gören Öğrenci ve Öğretim Elemanlarının Konservatuvar Eğitiminde Diploma Ekine İlişkin Görüşleri

Konservatuvar öğrencileri ve öğretim elemanlarından Diploma Eki uygulaması ile yükseköğretim lisans devresinin 8 dönem ve 240 AKTS'den oluşan şablonuna ilişkin görüşler alınmıştır. Öğrenci ve öğretim elemanlarının tamamı diplomaların uluslararası tanınırlık ve denkliğin sağlanabilmesi için Diploma Eki uygulamasının gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bununla birlikte 240 AKTS'lik lisans programının konservatuvar yeterliliklerini kazandırmada yetersiz kaldığı görüşünü bildiren 4 öğrenci ve 12 öğretim elemanı bulunmaktadır. Öğretim elemanları genel olarak öğrencilerin iş yükünün artması gerektiği görüşündedir. 1 öğrenci ve 6 öğretim elemanı 8 öğretim döneminin konservatuvar eğitimi süreci için yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarında Öğrenim Gören Öğrenci ve Öğretim Elemanlarının Konservatuvar Eğitiminde Yaşam Boyu Öğrenmeye İlişkin Görüşleri

Öğrenci ve öğretim elemanlarının Avrupa eğitim politikaları çerçevesinde ülkemizdeki yükseköğretim sistemine adapte edilmeye çalışılan yaşam boyu öğrenme ile ilgili uygulamaların konservatuvar eğitimine yansımalarına ilişkin görüşleri alınmıştır. Kodlamalar sonucunda 1 öğretim elemanı ve 3 öğrenci yaşam boyu öğrenmeye yönelik açık öğretim ya da kurs uygulamalarının yükseköğretimin finans kaynağına dönüştüğü yönünde görüş bildirmişlerdir. 13 öğrenci ve 15 öğretim elemanının

tamamı konservatuvar eğitiminde yaş sınırlandırılması olması gerektiğini belirtmişlerdir. 9 öğretim elemanı ve 14 öğrenci uzaktan eğitim, ikinci öğretim, yaz okulu gibi yaşam boyu öğrenmeye olanak sağlayan uygulamaların konservatuvar eğitimi için uygun bulmamaktadır.

Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarında Öğrenim Gören Öğrenci ve Öğretim Elemanlarının Konservatuvar Eğitiminde Kalite Güvencesine İlişkin Görüşleri

Konservatuvar öğrenci ve öğretim elemanlarının kalite süreçleri ile ilgili görüşleri alınmıştır. 11 öğretim elemanı ve 1 öğrenci akreditasyonun ticari bir meta haline geldiğine belirtmiştir. 7 öğretim elemanı ve 11 öğrenci akreditasyonun konservatuvarın hizmet kalitesini arttıracığını belirtmiştir. 2 öğretim elemanı ise akreditasyonun konservatuvarları piyasa koşullarına göre şekillendireceğini ifade etmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yeterlilikler çerçevesi öğrencilerin ve çalışanların hareketliliğine olanak sağlayacaktır. Öğrencilerin diğer ülkelerdeki eğitim kurumlarına ve işverenlere yeterlilik seviyelerini ifade etmelerini kolaylaştıracaktır. Bu da başvuran adayların niteliklerini yorumlamalarına yardımcı olacak ve böylece Avrupa'da gerek öğrenim gerekse istihdam hareketliliğine fayda sağlayacaktır.

TYYÇ Sanat Temel Alanı Yeterlilikleri ile konservatuvar eğitimi süreci sonunda profesyonel bir sanatçıda olması gereken yeterlilikler belirlenmiştir. Konservatuvar eğitimine ilişkin programların da bu yeterlilikleri kazandıracak şekilde tasarlanması gerekmektedir.

Yeterliliklerin genel ifadelerle yazılmış olmasında karşın konservatuvar eğitimi veren kurumların programlarına bakıldığında "Alanındaki yasal düzenlemeleri ve işlemleri bilir", "Bir yabancı dili kullanarak alanındaki bilgileri izler ve meslektaşları ile iletişim kurar (Avrupa Dil Portföyü Genel Düzeyi : B1 Düzeyi)", "Çalışmalarını topluma anlatabilecek iletişim becerisine sahiptir" gibi bazı yeterliliklere ilişkin derslerin bulunmadığı ya da yeterli olmadığı, diğer yeterliliklerin ise kazanıma dönüşebilmesi için öğretim planlarında belirli bir sistematik içinde hareket edilmediği söylenebilir. Ulusal bazda sanat eğitimine ilişkin yapılan öğretim planlarının yeterlilikler çerçevesinden ziyade kurumsal olanaklarla şekillendiği söylenebilir.

Bologna uzmanları tarafından hazırlanan durum raporlarında da yeterlilikler çerçevesi, öğrenme çıktıları ve AKTS arasında yeterli bir bütünleşme sağlanmadığı ifade edilmiştir (Rauhvargers, Deane & Pauwels, 2009).

İş yükü, öğrencinin hedeflenen öğrenme kazanımlarına ulaşabilmek için dersle ilgili olarak yaptığı tüm pratik çalışmalar, seminerler, alan çalışmaları, bireysel çalışmalar, sınavlar, başka bir deyişle ders saati içinde ve ders saati dışındaki tüm çalışmalarıdır. Planlanan bütün öğretim ve değerlendirme etkinliklerini içerir.

Öğrenci ve öğretim elemanlarının çoğu çalışma süresi, kredi ve not ilişkisi arasında bir uyum bulunmadığını ifade etmiştir. Bunun temel nedeninin konservatuvar eğitiminde ana mesleğe yönelik derslerin performansa dayalı olması nedeniyle bol pratik gerektirmesinden kaynaklı olduğu değerlendirilebilir. Örneğin çalgı eğitimine yönelik bir öğretim programında ders yükü ne olursa olsun öğrencinin çalgısı ile pratik yapması gereken zamana yönelik bir sınırlamadan, maksimum ya da minimum süreden bahsetmek olanaksız görünmektedir. Lewis, (1996:1) çalgı eğitiminde 24 saat içerisinde hemen yapılan pratiğin maksimum öğrenmeyi sağladığını ve öğrenme oranının yaklaşık %90 olduğunu göstermektedir. Ayrıca 48 saate kadar yapılmayan pratikte ise öğrenmenin kesinlikle sıfır olduğunu ve öğrenilen şeylerin yalnızca hafızada kaldığını belirtmektedir (Akt.:Gökbudak, 2003:560). Ancak bireysel özelliklerin ön planda olduğu sanat eğitiminde bu pratiklerin süresi ile ilgili bir öngörüle bulunmak olanaklı görünmemektedir.

AKTS hesaplanmasında, 30 AKTS 1 dönem, 60 AKTS 1 yıllık iş yüküne, 1 AKTS = 25 – 30 saatlik iş yüküne karşılık gelmektedir. Birçok üniversitede bu süre 30 saat olarak belirlenmiştir. Günde yaklaşık 4 saat branşına yönelik çalışan bir öğrenci 15 AKTS'lik iş yükü yüklenmiş olmaktadır. Konservatuvar

eğitiminde branş dersi dışında en fazla 15 AKTS'lik çalışma yükü olabilir. Bu da yaklaşık 4-5 derse karşılık gelir. Bu kadar az ders çeşitliliği ve yükü ile Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi'nde belirtilen yeterlilikleri öğrencilerin kazanması mümkün görünmemektedir. AKTS konusu yükseköğretim alanında gerekli olmakla beraber konservatuvar eğitiminin gerçeklerine uygun görünmemektedir. Nitekim Avrupa'da AKTS'nin uygulanmadığı programlara bakıldığında genelde tıp ve eczacılık gibi alanlar ile sanata ilişkin alanların olduğu görülmektedir (Eurydice, 2012).

Çalışmanın bulguları değerlendirildiğinde konservatuvarlarda bilginin öğrenciye doğrudan aktarıldığı davranışçı kurama dayalı geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Konservatuvar eğitiminin usta çırak ilişkisi içerisinde gelişim göstermesi ve sanat eğitiminin akademik alanda yeterince çalışılmaması geleneksel yöntemlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasına ve bir yöntem olarak genel kabul görmesine yol açmıştır. Davranışçı kuram bağlamında öğrencide davranış değişikliğinin meydana gelmiş olması öğrenmenin gerçekleştiği anlamına gelmektedir. Bu davranış değişikliği sık tekrarlarla pekiştirilmeye çalışılmaktadır. Geleneksel sanat eğitimi öğrenci merkezli olmayıp davranışçı kurama uygun olarak yürütülmekte ve öğrenci eğitim ortamında pasif alıcı durumda yer almaktadır. Öğrenci merkezli öğretim hedefine uygun olmayan şekilde davranışçı sistemde kendi kendine öğrenmeyi öğrenemeyen bir konservatuvar öğrencisi neredeyse hayatının her anında bir öğretmene ihtiyaç duymakta, karşılaştığı problemlerin üstesinden tek başına gelememektedir.

Avrupa ve Amerika'da çalgı pedagojisi gibi sanat eğitimi pedagojik açıdan ele alan programlar yer almakta ancak Türkiye'de çağdaş öğrenme kuramlarının sanat eğitiminde kullanım olanaklarını araştıran ve uygulayan bir akademik alan bulunmamaktadır. Bologna süreci içinde konservatuvar eğitiminin yeniden ele alınması, yapılandırılması ve öğretmenlerin öğretme süreçlerini öğrenci merkezli olacak şekilde yeniden düzenlemesi gerekmektedir.

Öğrenci merkezli eğitimde öğretmene rehberlik edecek birimler olmalıdır. Öğretmenler, öğretim yöntemlerini öğrenci merkezli eğitim anlayışına uygun olarak kullanabilmelidirler. Bu nedenle öğretmenler, öğrenci merkezli eğitim vermek için gerekli bilgi donanımına sahip olmalıdır. Öğrenci merkezli eğitimin gerçekleşebilmesi için öğretmenlerin hizmet içi eğitime ihtiyacı olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırma sonucunda konservatuvarların değişim programlarında yaşadığı en önemli güçlüğü başında "yabancı dil" yeterliliği geldiği görülmektedir. Öğrenci hareketliliğinden faydalanan öğrencilerin genellikle üniversitede İngilizce hazırlık eğitimi alan öğrenciler olduğu görülmektedir. Konservatuvar eğitiminde hareketliliğin sağlanabilmesi için programların İngilizce hazırlık sınıfı ile birlikte açılması gerektiği değerlendirilmektedir.

Öğrencilerin değişim programları ile farklı öğretmenler ile çalışmalarında fayda görüldüğü değerlendirilebilir. Bununla birlikte farklı teknik ve ekollerde eğitim veren kurumlar arasında gerçekleşecek hareketliliğin öğrencinin gelişiminde sorunlar yaratabileceği de belirtilmiştir. Bu nedenle öğrencilerin bilinçsizce yapacakları hareketliliğin eğitimleri açısından olumsuz sonuçları ortaya çıkabileceğinden değişim programlarına katılan öğrencilerin bu açıdan da değerlendirilmeleri uygun olacaktır.

Diploma Eki'nin öğrencilerin eğitim düzeylerinin tanınırlığı ve denkliği için mutlaka gerekli olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (EQF) kapsamında öğrenim çıktılarında ilişkin beklentilerin artması ile birlikte konservatuvar eğitiminde 240 AKTS ile sınırlandırılan 8 dönemlik süre mesleki eğitim açısından yetersiz kalmaktadır. Bu durum öğretim planında yer alan derslerin daha kısa sürede sıkıştırılarak sunulmasını gerektirmektedir. Bundan dolayı programa ilişkin yeterliliklerin öğrencilerde kazanıma dönüşmesi ve öğrendiklerine yönelik kritik yaklaşımlar geliştirmeleri için yeterli zamanın olmadığı anlaşılmaktadır.

Öğretim elemanlarının bir kısmı 8 dönemlik lisans eğitimi süresini yeterli görmemektedir. Avrupa eğitim politikası açısından bu süreç kısa tutarak öğrencilerin ekonomiye erken girmeleri hedeflenmektedir. Ancak günümüzde öğrenciler lisans mezunu olarak istihdam edilemedikleri için, çoğunlukla yüksek

lisans öğrenimlerine devam etmektedir. Aksi takdirde istihdam alanı bulamaktadırlar. Bu nedenle lisans mezunlarının ekonomiye girme ve istihdam süreçleri öngörülenin aksine uzamaktadır. İşverenler lisans eğitimi gerekli niteliklere sahip olarak tanımlamamakta ve yüksek lisans gerekli bir yeterlilik olarak talep etmektedir (Keim & Keim, 2010). Bologna süreci kapsamında hazırlanan Diploma Eki ile birlikte öğrencilerin eğitimin seviyesi, başlangıcı, içeriği ve kullanım alanları hakkında bilgi vermesi, ayrıca yurt dışında kolay tanınırlık ve anlaşılabilirliğinin olması olumlu yönleridir. Ancak bununla birlikte öğrenim süresi, ders sayısı gibi konularda tek tipleşme sorununu da beraberinde getirmektedir. Avrupa yükseköğretim sistemi tek tipleşmeye, standartlaşmaya ve kendine özgü sistemlerini kaybetmeye başlamıştır (Eurozine Editorial, 2010; Keim & Keim, 2010).

Yaşam boyu öğrenme kapsamında üniversiteler mevcut kontenjanları, ikinci öğretimleri, tezsiz programları, uzaktan eğitim programlarını da artırmaktadır. Öğrenci ve öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu bu programların konservatuvar eğitimi için uygun olmadığını belirtmektedir. Bununla birlikte mesleki gereklilik olarak konservatuvar eğitiminde yaş sınırlaması olması gerektiği görüşünün fazla olması dikkat çekicidir. Hem öğretim elemanları hem de öğrenciler belli bir yaştan sonra konservatuvar bünyesinde bulunan sanat alanlarının eğitiminin mümkün olmadığı görüşündedirler. Bu nedenle yaşam boyu öğrenme ilkeleriyle çelişmesine karşın konservatuvarların yetenek sınavlarında yaş sınırlamasının getirilmesinin uygun olduğu değerlendirilmektedir.

Yaşam boyu öğrenme ile birlikte üniversite eğitimindeki çeşitlilik artmıştır. Görüşlerden bu alandaki sorunlarda birinin mali yönetim olduğu anlaşılmaktadır. Üniversiteler harçlar ve kaynak çeşitlendirmesi ve öz gelirlerini artırma konusunda teşvik edilmektedir. Nitekim 2007-2009 Ulusal Raporda da gelecek dönemde "yükseköğretim arzının artırılması", "fırsat eşitliği ve kaynak çeşitliliği sağlamak üzere finansman modelinin yeniden tasarlanması ve çeşitlendirilmesi" gibi hedefler yer almaktadır. Öğretim elemanı ve öğrencilerden bu uygulamaların finans kaynağına dönüştüğü yönünde görüş bulunmaktadır. İlk bakışta bu uygulamalar üniversitelerin gelişimini destekleyecek unsurlar gibi görünse de uzun vadede üniversitelere yapılan devlet katkısının azaltılmaya çalışıldığı ve üniversiteleri "yarı özel üniversite" statüsüne evrilmeye çalışıldığı ile ilgili ciddi eleştiriler bulunmaktadır. Bu yapı içerisinde üniversite faydalanıcıları ise müşteri statüsüne dönüşmektedir. Eğitimin ekonomik ilişkilerle temellendiği noktada piyasa koşulları belirleyici rol oynamaya başlamaktadır. Dolayısı ile konservatuvar eğitimi açısından ele alındığında yaşam boyu öğrenmenin genel çerçevede eğitim yerine finansal amaçlara hizmet etme ve bu amaçların da genelde eğitim özelde ise konservatuvar eğitimi süreçlerine olumsuz yansıma riski bulunmaktadır.

Öğretim elemanları ve öğrenciler, kalite süreçleri kapsamında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmaları ve konservatuvarların akredite olması ile birlikte konservatuvarın hizmet kalitesinin artacağı yönünde görüş bildirmişlerdir. Ancak kalite kuruluşlarının ticari amaçla hareket ettiklerine yönelik eleştiriler söz konusudur. Bu görüşe göre, akreditasyon kuruluşları eğitim programlarını piyasa koşulları etrafında tanımlayarak yükseköğretimi ticarileştirmeye başlamıştır. Bu açıdan üniversiteler ilk kez eğitim pazarında saf bir şekilde piyasa taleplerine maruz kalmaktadır (Münch, 2010). Genelde üniversitenin eğitim sürecinin özelde ise yüksek sanat eğitimi veren konservatuvarların ticari sektöre karşı koruması gerekliliği bulunmaktadır.

Sonuç olarak Avrupa eğitim politikalarına uyum sürecinde ortaya çıkan uygulamaların konservatuvar eğitimine yansımalarında olumlu ve olumsuz yönlerin bulunduğu görülmektedir. Bu uygulamaların konservatuvar eğitimi olumsuz yönde etkilememesi için konuların derinlemesine tartışılması ve sürecin merkezi mekanizmalar tarafından gelen direktifler doğrultusunda değil, eğitim programlarının fiilen içinde olan paydaşlar tarafından gelen talepler doğrultusunda yürütülmesinin daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir.

Not: Bu çalışma 18-20 Mayıs 2017 tarihlerinde Antalya'da düzenlenen 8'inci Uluslararası Eğitimde Yeni Yönelimler Kongresinde bildiri olarak da değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

Alkan, C. (1993). Eğitim teknolojisi açısından Türk eğitim politikası. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi Yayını*, Sayı 1, 45-46.

Bursalıoğlu, Z. (1987). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Yedinci baskı. Ankara: AÜEBF Yayını.

Cohen, L., Manion, L. and Morrison, K. (2007). Research methods in education. *British Journal of Educational Studies*, Vol. 48, 446-468.

EHEA. (2009). *Leuven Bildirgesi*. 28.01.2017 tarihinde http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Leuven_Louvain-la-euve_Communique%C3%A9_April_2009.pdf adresinden alınmıştır.

EHEA. (2012). *Bükreş Bildirgesi*. 05.03.2017 tarihinde http://media.ehea.info/file/2012_Bucharest/67/3/Bucharest_Communique_2012_610673.pdf adresinden alınmıştır.

Eurozine Editorial. (2010). *Bologna's blind alley*. 17.02.2017 tarihinde <http://www.eurozine.com/articles/2010-07-01-editorial-en.html> adresinden alınmıştır.

Eurydice. (2010). *Focus on higher education in Europe: The impact of the Bologna process*. 21.05.2017 tarihinde http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/122EN.pdf adresinden alınmıştır.

Eurydice. (2012). *The European higher education area in 2012: Bologna process implementation report*. 25.01.2017 tarihinde http://eacea.ec.europa.eu/education/Eurydice/documents/thematic_reports/138EN.pdf adresinden alınmıştır.

Gökbudak, Z. S. (2003). Etkili bir piyano eğitimi ve öğretimi için ailenin rolü. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:9, 559-574.

Gültekin, M. ve Anagün, Ş.S. (2006). Avrupa Birliği'nin eğitimde kaliteyi belirleyici alan ve göstergeleri açısından Türk eğitim sisteminin durumu. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 145-170.

Henwood, K.L. (1996). Qualitative inquiry: perspectives, methods and psychology. *J.T.E.Richardson (Ed). Handbook Of Qualitative Research Methods For Psychology And Social Sciences*. Oxford: BPS ve Blackwell.

Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi- kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
Keeves, J. P. Ve Sowden, S. (1994). *Analysis of descriptive data*. T. Husen, N. Postlethwaite (Ed.). The International Encyclopaedia of Education (s. 1464- 1475). Londra: Pergamon.

Keim, W. ve Keim, E.J. (2010). *On the crisis of German University*. 03.04.2017 tarihinde <http://www.isa-sociology.org/universities-in-crisis/?p=550> adresinden alınmıştır.

Maassen, G.H. ve Bakker, A.B. (2001). Suppressor variables in path models definitions and interpretations. *Sociological Methods & Research*, Vol. 30, 241:270.

Miles, B., M. ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage Pub.

Münch, R. (2010). *Bologna, or the capitalization of education*. 11.01.2017 tarihinde <http://www.eurozine.com/articles/2010-07-01-munch-en.html> adresinden alınmıştır.

Pişkin, M. ve Öner, U. (1999). *Görüşme ilkeleri ve teknikleri*. Ankara: Siyasal Yayıncılık.

Rauhvargers, A., Deane, C., ve Pauwels, W. (2009). *Bologna Process Stocktaking Report*. 05.12.2016 tarihinde http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Stocktaking_report_2009_FINAL.pdf adresinden alınmıştır.

Tavşancıl, E., Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.

Tuzcu, G. (2002). Avrupa birliğine geçiş sürecinde Türk eğitiminin planlanması. *Milli Eğitim Dergisi*, 155-156.

Willig, C. (2008). *Introducing qualitative research in psychology*. London: Open University Press.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yüksek Öğretim Kurumu. (2017). *Bologna süreci nedir?*. 16.12.2016 tarihinde <http://www.yok.gov.tr/web/uluslararasi-iliskiler/bologna-sureci-nedir.pdf> adresinden alınmıştır.